

Susiluolakeskustelu jatkuu

Susiluolan ympärillä tapahtuu edelleen. *Hiidenkivi*-lehdessä (1/2006) **Hans-Peter Schulz** (toinen viime Tieteen päivien huomiota saaneen Susiluola-painin ottelijoista), **Heikki Hirvas**, **Pekka Huhta** ja **Högne Jungner** kertaavat luolan kaivausten vaiheita ja saavutettuja tutkimustuloksia. Kaivausten jatkoprojekti päättyy tänä vuonna ja sen jälkeen uudet tutkimustulokset julkaistaan.

Kirjoittavat viittaavat myös kritiikkiin, jota Susiluolatutkimukset ovat alusta alkaen herättäneet: "Keskustelulle on ollut ominaista se, että epäilijät eivät ole aiheen asiantuntijoita, ja usein väitteistä puuttuvat tieteelliset perustelut. Monet alan asiantuntijat, joita on tutkimushistoriallisista syistä vain ulkomailla, tukevat julkaistuja tuloksia." (Tarkka lukija saattaisi tässä hieman ihmetellä: siis asiantuntijoita on "vain ulkomailla"? Eivätkö esimerkiksi nämä Hiidenkiven artikkelin suomalaiset kirjoittajat ja Susiluolan tutkimusryhmän jäsenet ole asiantuntijoita? Hmm...) Kun muistaa, miten vaikea oli löytää asiantuntijaa viime Tieteen päiville puolustamaan löydösten merkitystä, oikein ihmetyttää, löytyykö näitä asiantuntijoita lainkaan...

Sattumalta samoihin aikoihin Hiidenkiven artikkelin kanssa ilmestyi myös Suomen arkeologisen seuran julkaiseman *Fennoscandia Archaeologica* -sarjan julkaisu (nide 22), jossa **Paul Pettitt** (Sheffieldin yliopiston arkeologian laitos) ja **Markku Niskanen** (Oulun yliopisto) jatkavat keskustelua Susiluolatutkimuksista ja tulkinnoista otsikolla "Neanderthals in Susiluola cave, Finland, during the last interglacial period?" (s. 79-87).

Heidän tekemänsä johtopäätökset poikkeavat Hiidenkiven artikkelista huomattavasti. Schulzin ja kumppaneiden tulkinnat, joiden mukaan neanderthalilaiset olisivat mm. esinelöytöjen perusteella kiistatta asuttaneet Suomea ja erityisesti Susiluolaa jääkausien välisenä aikana ja jopa yli 100 000 vuotta sitten, eivät vakuuta Pettittiä ja Niskasta:

"We do, however, feel that the evidence for human presence at Susiluola Cave in the Pleistocene is at present unconvincing, and we feel that considerably more effort needs to be directed at eliminating with confidence natural processes, i.e. waves smashing pebbles on the beach, in the creation of the critical lithic artefacts."

Kirjoituksensa päätteeksi Pettitt ja Niskanen myös kirjaavat joukon suuria ratkaisemattomia kysymyksiä (mm. miten neanderthalit yleensä olisivat asuttaneet alueen tai voidaanko ylipäänsä yksiselitteisesti osoittaa, että edes yksi löydetyistä artefakteista olisi kiistatta ihmisen valmistama).

Kysymys Susiluolasta neanderthalilaisten asuinpaikkana 100 000 vuotta sitten on mitä ilmeisimmin edelleen avoin ja kiistanalainen kysymys. Ennen varmoja johtopäätöksiä lienee tutkittavaa ja avoimia kysymyksiä roppakaupalla. Tutkijakunta on toistaiseksi hyvin erimielinen tehdyistä johtopäätöksistä ja niiden kiistattomuudesta tai kiistanalaisuudesta. Niin Suomesa kuin ulkomaillakin.

Alan harrastajat ja hyvistä väittelyistä kiinnostuneet odottanevat uteliaina seuraavaa tutkimusraporttia ja siitä oletettavasti jälleen käynnistyvää debattia. Aiempi laajempi keskustelu aiheesta käytiin *Tieteessä tapahtuu* -lehden sivuilla niteissä 7/2004–7/2005 (www.tieteessatapahtuu.fi).

Skeittailu kapitalismin kritiikkiä?

Yliopistonlehtori **Hille Koskela** kirjoittaa Yhdyskuntasuunnittelun seuran julkaisemassa *Yhdyskuntasuunnittelu*-aikakauskirjassa (1/2006) skeittailusta, graffiteista ja kaupunkipolitiikasta. Kommentoidessaan Kiasmassa syksyllä esillä ollutta näyttelyä "Ensin valtaamme museot" ja sen yhteydessä järjestettyä seminaaria urbaanista kulttuurista skeittailu näyttää Koskelan kirjoituksessa omaavan varsin yllättäviä ominaisuuksia: "Skeittailukulttuurin tapa olla kaupungissa ja tuottaa kaupunkikulttuuria kuluttamatta mitään tuntuu todellakin olevan aikamme kapitalismikritiikkiä."

Koskela hämmästelee lisäksi, että vuoden 2008 Euroopan kulttuurikaupunki -nimityksen saanut Liverpool kielsi skeittailun julkisilla paikoilla. Koskelan tulkinta liverpoolilaisten vaikuttimista: "Kapitalismikritiikki ja kaupunkiarkkitehtuurin uskäyttö eivät sovi kulttuuri-imagoon."

Siis tästäkö skeittailussa onkin kyse – kapitalismikritiikistä? Mahtavatko nämä oman aikamme karlmarxit, skeittarit, tietää tätä?

Rentolalle Vuoden tiedekirja -palkinto

Helsingin yliopiston poliittisen historian dosentti **Kimmo Rentola** sai Vuoden tiedekirja -palkinnon teoksestaan *Vallankumouksen aave. Vasemmisto, Beljakov ja Kekkonen 1970* (Otava). Palkinto on suuruudeltaan 10 000 euroa.

Lisäksi myönnettiin Helsingin yliopiston yleisen historian lehtorille, dosentti **Tuomas Heikkilälle** kunniamaininta (2500 euroa) teoksestaan *Pyhän Henrikin legenda* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura).

Palkinnon myöntävät Tieteellisten seurain valtuuskunta ja Suomen tiedekustantajien liitto, joiden asettamaan palkintoraatiin kuuluivat tällä kertaa professori Hannu Sariola, dosentti Teija Tiilikainen ja dosentti Allan Tiitta.

Vuoden tiedekirja -palkinto myönnetään edellisenä vuonna ilmestyneelle erityisen ansiokkaalle suomalaiselle tiedekirjalle. Palkinto on jaettu vuodesta 1989 alkaen, nyt 18. kerran. Palkinnot jaettiin Tieteellisten seurain valtuuskunnan vuosikokouksen yhteydessä.

Uusia tieteellisiä seuroja valtuuskuntaan

Maamme tiedeakatemioiden ja tieteellisten seurojen yhteiselin Tieteellisten seurain valtuuskunta hyväksyi vuosikokouksessaan 24.3. kolme uutta tieteellistä yhdistystä jäsen seurakseen. Hyväksytyiksi tulivat *Kulutustutkimuksen seura* (perustettu 2001), *Metsähistorian Seura* (perustettu 1994) ja *Suomen Kaupunkitutkimuksen Seura* (1999).

Yhteensä valtuuskuntaan kuuluu nyt 236 tieteellistä seuraa kaikilta tieteen aloilta.

Uusia jäseniä hallitukseen

Valtuuskunnan hallitukseen valittiin erovuoroisten tilalle professori **René Gothóni** (Suomen Tiedeseura), valtiotieteen tohtori **Antti Kaski** (Valtiotieteellinen yhdistys), professori **Juhani Keinonen** (Suomen Fyysikkoseura), dosentti **Esko Laine** (Suomen Historiallinen Seura) ja dosentti, pääsihteeri **Tuomas M. S. Lehtonen** (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura).

Hallituksen jäsenten vaalista tuli hyvä jännitسنäytelmä: viimeinen hallituspaikka ratkaistiin lopulta lantinheitolla äänten mentyä tasan.

Kustantajien oppimateriaaliavustukset lakkautettu

Kustannusmaailmassa kiehuu! Opetusministeriö on ainakin toistaiseksi lakkauttanut kustantajille jaettavat yliopistojen oppimateriaaliavustukset. Päätös tuli ilmeisen yllättäen yliopistollisia oppikirjoja julkaiseville tiedekustantajille.

Päätöksen taustalla on ministeriön kannalta yliopistojen kehittämismäärärahoihin tullut merkittävä leikkaus kehyspäätöksen yhteydessä. Päätös on tehty yliopistoyksikön esittelystä.

Valtion talousarvion valmistelun aikataulujen vuoksi määrärahojen supistuessa ei ollut ministeriön mukaan mahdollista kuulla kaikkia niitä tahoja, joita asia koskettaa. Erityisen ongelmallista tämä oli siksin, että leikkauspäätös tuli ilmi lähinnä sattumalta tämän vuoden hakuohjeita etsittäessä, valitellaan kustantamoissa.

Ministeriö on avustanut yliopistojen ja korkeakoulujen oppikirjoja julkaisevia kustantajia (kuten esim. Vastapaino, Gaudeamus ja Limes) useamman vuosikymmenen ajan. Viime vuosina avustus on ollut noin 100 000 euroa vuodessa. Sen avulla on tuotettu kirjallisuutta, joka ilman julkista tukea olisi taloudellisesti vaikeaa tai mahdotonta. Määrärahalla on erityisesti pystytty julkaisemaan suomenkielistä kirjallisuutta sellaisilla pienillä tieteen- ja opinaloilla, joiden uusimmat tulokset jäisivät muuten helposti julkaisematta oppikirjoina.

Tätä tuen lakkauttamista voi perustellusti pitää ristiriitaisena sille keskustelulle ja hengelle, jota suomesta tieteen kielenä on viime aikoina käyty erityisesti esimerkiksi Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen (Kotus) johdolla. Tai vastakkaisena hengeltään myös vaikkapa niiden kirjoitusten kanssa, joita toisaalla tässä lehdessä julkaistaan (esim. Suomen Akatemian pääjohtajan Raimo Väyrysen ja Kotuksen kielitoimiston päällikön Pirjo Hiidenmaan kirjoitukset).

Muutama vuosi sitten ehdittiin jo lakkauttaa ns. tietokirjallisuuden laatutuki. Nyt kun viimeinenkin tällaiseen julkaisutoimintaan kohdistunut julkinen avustusmuoto on lakkautettu, kustantamot joutunevat pahimpien uhkakuvien mukaan heti tai vähitellen luopumaan vähälevikkisestä vaikkakin tärkeästä julkaisutoiminnastaan. Erityisesti tämän pelätään kohdistuvan pienille aloille tehtyihin oppikirjoihin, joiden menekit ovat satoja kappaleita useamman vuoden aikana. Niiden vaikutus tieteenaloillaan saattaisi siltille olla huomattava.

Tieteellisten seurojen saama julkaisutuki on edelleen merkittävää, mutta tällä alueella tuki

kohdistuu pääasiassa tieteelliseen julkaisutoimintaan, ei niinkään suomenkieliseen yliopistolliseen oppikirjallisuuteen.

Nyt vastuu suomenkielisistä yliopistollisista oppikirjoista siirtyy markkinoiden suuntaan. Tuosta ei ehkä ole vaikea arvata.

Mikäli ministeriön päätös on pysyvä, paineet monien säätiöiden suuntaan kasvavat. Tai ehkä jokin vakavarainen yritys taikka kulttuurimesenaatti ottaisi tämän sinänsä vaatimattoman 100 000 euron vuotuisen potin hoitaakseen osoittaakseen huomattavaa tukeaan suomalaiselle kulttuurille?

Mitä Tieteessä tapahtuu seuraavaksi?

Seuraava *Tieteessä tapahtuu* -lehti (4/2006) ilmestyy toukokuun alkupuolella. Tässä niteessä aiheina ovat mm. uuden tiedon luominen ja tiedon omistusoikeudet, kaupallistumisen uhkakuvat kliinisessä tutkimuksessa, itsepetoksen filosofia, plasebon ongelmat ja vilppi tieteessä sekä suomalaisen teknologiapäätöksenteon haasteet.

Kirjakritiikki pureutuu mm. **Markku Haakan** ja **Jyrki Kalliokosken** toimittamaan teokseen *Referointi ja moniäänisyys*, **Anna Makkosen** kirjaan *Kadonnut kangas. Retkiä Ida Digertiin päiväkirjaan* sekä **Päivi Lipposen** väitöskirjaan *Kansakouluhanke valtion, kunnan ja kyläyhteisöjen vallanjaon haasteena. Kansakoulujen perustaminen Kuopion maalaiskunnassa vuoteen 1907 mennessä*.

Jan Rydman

Kotimaiset tiedelehdet verkkoon – millä ehdoilla?

5.5.2006 klo 10-16

Arppeanum-sali, Helsingin yliopiston museo
Snellmaninkatu 3

Kasvava osa kansainvälisistä tiedelehdistä on luettavissa tietoverkon kautta. Tämä vaikuttaa lehtien lukijoiden tottumuksiin ja odotuksiin: yhä useampi kiinnostava artikkeli jää hakematta, jos sitä ei löydy verkosta. Uudenlaisia haasteita kotimaisille tiedelehdille on merkinnyt myös avoimen tieteellisen julkaisemisen yleistyminen. Moni tutkija haluaa julkaista tutkimuksensa avoimesti, koska se lisää julkaisun näkyvyyttä ja helpottaa tieteellistä yhteydenpitoa. Mitä vaikutuksia edellä kuvatulla kehityksellä on kotimaisten tiedelehtien asemaan ja talouteen? Miten kotimaisille tiedelehdille tukea myöntävät tahot suhtautuvat avoimeen verkkojulkaisemiseen? Millainen palvelu on Elektra ja mitä palveluja TSV tarjoaa? Mitä tekijänoikeuskysymyksiä asiaan liittyy?

Tervetuloa kuulemaan ja keskustelemaan! Seminaari on tarkoitettu erityisesti tieteellisten lehtien välle, mutta myös muille tiedejulkaisemisesta kiinnostuneille.

Järjestäjät: FinnOA, Helsingin yliopisto ja Suomen tiedekustantajien liitto.

Tilaisuus on maksuton. **Ilmoittaudu 28.4. mennessä** Kalle Korhoselle (kalle.korhonen at helsinki.fi).

Ohjelma

Aamupäivä, puheenjohtaja Eeva-Liisa Aalto (TSV)

10.15 – 10.45 **Turid Hedlund**: Tieteellisten lehtien siirtyminen verkkoon

10.45 – 11.15 **Juhani Keinonen**: TSV:n lehtiäoksen näkemyksiä tieteellisten lehtien julkaisemisesta

11.15 – 11.45 **Jyrki Ilva**: *Elektra* ja *Peri+*

11.45 – 12.15 TSV:n verkkojulkaisupalvelujen näkymiä

12.15 lounas, jonka tarjoaa Suomen tiedekustantajien liitto

Iltapäivä, puheenjohtaja Eeva Peltonen (HY)

13.15 – 13.45 **Kalle Korhonen**: Tieteelliset lehdet ja avoimet julkaisuarkistot

13.45 – 14.15 **Jukka-Pekka Timonen**: Tekijänoikeudet tieteellisten lehtien verkkojulkaisemisessa

14.15 kahvi

14.45 – 15.15 Humanistinen tiedejulkaiseminen verkossa: **Tapio Onnela**: Agricolan julkaisutoiminta, **Akseli Salmi**:

Ennen & Nyt referee-julkaisuna

15.15 – 16.00 Paneelikeskustelu. *Millaista keskustelua lehtien piirissä on käyty verkkojulkaisemisesta ja avoimesta julkaisemisesta? Millaista muutosta verkkojulkaiseminen ja avoin julkaiseminen merkitsevät lehdille? Mitä hyötyjä ja haittoja niistä nähdään koituvan?*

Osanottajat: **Eeva-Liisa Aalto** (TSV), **Kai Halttunen** (Informaatiotutkimus), **Pirjo Markkola** (Historiallinen aikakauskirja), **Sari Torkko** (Agricultural and Food Science), moderaattori: **Markku Löytönen** (HY)